

Å gi gode råd til kommunen

Til deg som er oppnemnt som medlem
i kommunalt råd for personar med funksjonsnedsetting

NYNORSK

SAMARBEIDSFORUMET AV FUNKSJONSHEMMEDES ORGANISASJONER
UNGE FUNKSJONSHEMMEDE OG FUNKSJONSHEMMEDES FELLESGRUPPESAMMENKOMST

+ Til deg som er oppnemnt i kommunalt råd for personar med funksjonsnedsetting

INNHALD

Gratulerer som folkevalt!	4
Kva er kommunalt råd?	5
Kvifor råd for personar med funksjonsnedsetting?	5
Du representerer alle innbyggjarar med funksjonsnedsetting	5
Arbeidet i rådet	7
1. Førebuing	7
2. Korleis prioritere sakene som kjem	7
3. Korleis ta opp eigne saker?	8
4. Sett deg inn i saken	9
5. Uttale frå rådet	9
6. Oppfølging av saker – Kva skjer?	10
7. Når det ikkje fungerer	10
Samarbeidet, rådgjevinga og nettverket	12
Nokre tips om samarbeidet internt i rådet	12
Rådgjevinga	13
Det viktige nettverket	13
Temaområde som er aktuelle for arbeidet i rådet	15
Organisasjonane	18
Kva er rolla til organisasjonane?	18
FFO	19
SAFO	19
Unge funksjonshemmede	19
Opplæring og rettleiing	21
Opplæringa i organisasjonane	21
KS Folkevalgtprogram	21
Ein svært nyttig rettleiar	21
Statsforvaltarane	21

Nyvaltheftet er utgitt - dato

Sist revidert - dato

**GRATULERER SOM
FOLKEVALT!**

Du har sagt ja til å vere med på å gi kommunen din gode råd i arbeidet med å utvikle kommunen og å gi gode tenester. Du er saman med dei andre medlemmene verdifull for kommunen og for menneske med funksjonsnedsetting.

Takk for at du bidrar med kompetansen din og tida di i eit viktig arbeid!

+ KVA ER KOMMUNALT RÅD?

Kommunalt råd er eit rådgjevande organ for kommunestyret eller fylkestinget. Rådet har rett til å uttale seg i alle saker som vedkjem personar med funksjonsnedsetting, utanom enkeltsaker. Hugs at dette kan vere mange ulike saker sjølv om ikkje personar med funksjonsnedsetting er spesielt nemnt i saksdokumenta.

+ KVIFOR RÅD FOR PERSONAR MED FUNKSJONSNEDETSETTING?

Mennesker med funksjonsnedsetting er som regel underrepresenterte i andre folkevalte organ. Derfor er det viktig at nokon har spesielt fokus på funksjonshemma sine interesser og kommunalt råd for menneske med funksjonsnedsetting er etablert på grunn av dette.

Vi treng eit råd som følger med på om personar med funksjonsnedsetting i praksis blir likestilt med andre borgarar og får oppfylt sine menneskerettar. Likestilling betyr likeverd, like moglegheiter og like rettar. Likestilling føreset tilgjengelegheit og tilrettelegging (Likestillings- og diskrimineringslova).

+ DU REPRESENTERER ALLE INNBYGGARAR MED FUNKSJONSNEDETSETTING

Som medlem i kommunalt råd for personar med funksjonsnedsetting er di oppgåve å tydeleggjere behov og synspunkt som innbyggjarane med funksjonsnedsetting har i din kommune. Det blir forventa at du ivaretar interessene til alle innbyggerne med funksjonsnedsetting. Sjølv om du gjerne er foreslått av ein organisasjon, er det heile befolkninga av funksjonshemma i kommunen rådet skal ivareta interessene til.

Men fatt mot: Det er ikkje ditt ansvar at kommunen oppfyller sitt regelverk på området. Du skal ikkje å vere saksbehandlar, jurist eller arkitekt. Men du kan kome med gode råd ut frå erfaringar frå innbyggjarar med funksjonsnedsetting.

ARBEIDET I RÅDET

01

FØREBUING

Som nytt medlem i rådet kan det vere mykje å sette seg inn i. Fortvil ikkje – det er mykje informasjon tilgjengeleg. God informasjon finst på dei fleste kommunane sine nettsider.

For å tydeleggjere oppgåvene betre skal kommunen ha utarbeidd retningsliner for rådet. Be om å få desse. Saker som rådet har jobba med i førre periode finst på kommunen sine heimesider. Dette gir ei god oversikt.

Nokre kommunar inkluderer også rådsmedlemmene i den generelle folkevaltopplæringa. Sjå side 21 for informasjon om opplæring og rettleiing.

02

KORLEIS PRIORITERE SAKENE SOM KJEM

Kommune-Noreg er svært forskjellig – frå dei største bykommunane til dei små landkommunane. Derfor vil tilfanget av saker til rådet vere forskjellig. Det vil også vere forskjellig kor ofte rådet har møte. Nokre råd har møte kvar måned, medan andre igjen møtest 4-6 gonger i året.

Dersom du opplever å få veldig mange saker så er det første du bør spørre deg; Er dette viktig for personar med funksjonsnedsetting i kommunen – gjeld det oss? Det er ikkje noka plikt til å gi råd/uttale. Men, dersom rådet meiner dette er viktig – ver kortfatta i dei råda som blir gitt.

Kommunen sine planar og budsjett er viktig å prioritere. Dei ulike fagplanane dannar grunnlaget for korleis kommunen sine tenester skal utførast dei nærmaste åra, og er derfor viktig å gi innspel på. Døme på dette kan vere; plan for trafikktryggleik, plan for rehabilitering, demensplan osv. Når det gjeld budsjett; les kommentarar og forklaringar til tala. Dette gir oftast eit betre bilete av kva som meinst.

Å prioritere betyr egentleg å sette noko først – å gi rang framfor noko anna. Så vanskeleg, men så nødvendig!

03

KORLEIS TA OPP EIGNE SAKER?

Frå § 2 i forskrifta: «Rådet kan også ta opp saker av eget initiativ»

Det er viktig at rådet tar opp egne saker og presenterer desse. Slik set rådet saker som vedkjem menneske med funksjonsnedsettingar på dagsorden. Det vil samtidig vere med på å synleggjere rådet.

Å lage ein plan for året vil vere eit godt hjelpemiddel for dette. På den måten kan rådet bli einige om korleis og når dei skal ta opp saker, og at dette blir sett opp på møteplanen. Dette kan vere saker som ein har blitt kontakta om frå medlemsorganisasjonar eller har fått kjennskap til på andre måtar.

Det er svært viktig at rådet er nøye med å presentere fakta.

I mange samanhengar kan det vere formålstenleg å invitere kommunedirektør, kommunalsjefar eller saks-

behandlarar for å få innsikt og orientering om aktuelle spørsmål rådet lurar på. Leiarar av politiske utvala vil også vere relevante å ha korte møte med. Slik kan sakene etterspørrast og/eller presenterast.

I Barne-, ungdoms og familiedirektoratet sin rettleiar til råd for personar med funksjonsnedsetting blir det tilrådd at rådet bør ha faste møte med ordførar, til dømes to gonger i året. Dette er nettopp for å ha god kommunikasjon og synleggjere rådet si rolle.

Mange kommunar har budsjettseminar der politikarar, råd/utval, tillitsvalte og administrasjonen deltek. Sørg for å bli invitert – dette kan vere eit godt høve til dialog og moglegheit til å presentere saker rådet har prioritert.

I tillegg til dette kan rådet oversende ein førespurnad til kommunedirektøren (tidlegare ofte namngitt som rådmann), evt ordførar slik:

Rådet er gjort merksam på at BPA-ordninga i liten grad blir nytta, og at dette tilbodet er sterkt etterspurt frå fleire. Vi ber om ei orientering på det neste møtet vårt om korleis denne blir praktisert slik at saka kan settast på den politiske dagsorden.

04

SETT DEG INN I SAKA

Når du som rådsmedlem får oversendt saker, så er det viktigaste: Les dokumental! Korleis ei sak blir presentert kan vere forskjellig frå kommune til kommune, men generelt er det;

- Bakgrunn for saka; kva dreier saka seg om?
- Faktainformasjon; Er dette kobla opp mot noko lovverk? Har kommunen behandla tilsvarande saker tidlegare?
- Ulike forslag til løysingar slik at politikarane har moglegheit til å velge.
- Konklusjon

Der det er omfattande saksframlegg er det gjerne eit samandrag. Les dette – og sjå etter om saka har nokon konsekvensar for personar med funksjonsnedsetting. Det er dette rådet skal konsentrere seg om og gjere politikarane merksame på – gi gode råd!

05

UTTALE FRÅ RÅDET

Frå § 2 i forskrifta: «Kommunen skal etablere rutiner som sikrer at rådene mottar sakene på et så tidlig tidspunkt i saksbehandlingen, at uttalelsene fra rådet har mulighet til å påvirke utfallet av saken.»

Til trass for § 2 i forskrifta, er det ofte kort tid mellom møtet i rådet og møte i eit politisk organ som til dømes kommunestyret.

Rådet sine utsegner skal følge saka fram til avgjerd. Kanskje er saka allereie sendt ut til medlemmene av kommunestyret og lagt ut på heimesidene til kommunene utan at det tidsmessig har vore mogleg å sende med uttale frå rådet. I slike tilfeller er det viktig at kommunen sikrar gode rutinar for at uttalen til rådet blir sendt politikarane i etterkant slik at dei blir kjent med denne.

Er det eit medlem i rådet som også sit i kommunestyret, eller i det utvalet som skal behandle saka, så kjenner jo desse saka og kan opplyse om dette i det politiske møtet.

Ei uttale frå rådet er eit råd til politikarane. For å få mest mogleg gjennomslag bør ikkje uttalen vere for omfattande. Blir det brukt for mange ord, kan bodskapen «drukne».

TIPS

Sørg for god dialog med kommunedirektør via rådssekretær når ein etablerer møteplanar

06

OPPFØLGING AV SAKER – KVA SKJER?

Alle utsegner i ei sak som skal behandlast politisk skal ligge ved saka – oftast som vedlegg. Der uttalen er kort, blir den ofte gjengitt i saksframlegget. Slik kan du enkelt sjekke i saka om uttalen er kome med. Alle kommunar har i dag elektroniske løysningar kor du kan gå inn på nettet og sjekke kva saker som skal behandlast og kva vedtak som skal gjerast.

Uttalen frå rådet er eit råd, og politikarane kan velge å sjå bort frå det eller ta omsyn til det, heilt eller delvis.

For at rådet skal haldast orientert om utfallet av dei viktigaste sakene det er gitt uttale i, bør konklusjonane/vedtaket i sakene refererast i rådet i eit seinare møte. Her er rådssekretæren og leiaren i rådet viktige.

TIL REFLEKSJON

Til refleksjon: Dersom du skal fortelle ein person om korleis rådet bidrar – kva vil du seie?

07

NÅR DET IKKJE FUNGERER

Rådet er eit lovpålagt organ med heimel i kommunelova. Det er i praksis kommunedirektøren som har ansvaret for at rådet fungerer etter formålet. Kommunestyret har ansvaret for å etablere interne system og rutinar i organisasjonen som sikrar at lova blir følgt. Erfaring viser at rådssekretæren er svært viktig.

I medverknadsforskrifta §2 heiter det at rådet har rett til å uttale seg i alle saker som vedkjem menneske med funksjonsnedsetting.

- Dersom dette ikkje skjer, be om at kommunedirektør møter i rådet til ein dialog.
- Dersom dette ikkje fører til betring, ta saka opp med ordførar.

Rådet skal kvart år skrive årsmelding som skal behandlast i kommunestyret. Dette kan vere eit høve til også å påpeike ting som ikkje fungerer.

I mange kommunar er det få møte i året i rådet. Når kommunestyret legg møteplan for råd og utval, sjå til at møta i rådet blir halde i god tid før møta i kommunestyret og politiske utval og at det er tilstrekkeleg med møte gjennom året.

+ SAMARBEIDET, RÅDGJEVINGA OG NETTVERKET

NOKRE TIPS OM SAMARBEIDET INTERNT I RÅDET

- Bli godt kjent, de skal jobbe saman i fire år.
- Inkluder alle i møta, i sakene. Vi er ulike og kanskje treng vi ulik tilrettelegging.
- Del kunnskap. Nokre har lang erfaring, andre kort. Bidra med å dele det du kan. Lytt til dei andre i rådet. Hugs også perspektivet til dei unge. Skap ein god samarbeidskultur. Ein venleg og omsynsfull kommunikasjon er sjeldan feil.
- Marker gode resultat.

RÅDGJEVINGA

I diplomatiet veit ein kor ein vil, og brukar bevisst kommunikasjon for å kome dit. Det er også lurt i rådsarbeidet. Klargjer kva rådet vil oppnå i saka som behandlast, og bli einige om kva råd de vil gi. Det er bra å vere tydeleg på kva problema handlar om, og kva rådet meiner er moglege løysingar. Bruk tid på god argumentasjon som de bygger på fakta. Tenk over kven som er mottakar av innspela til rådet og tilpass

bodskapen til det.

Det kan vere fristande å fortelle nokre sannings ord i eit møte. Men hugs når du blir veldig engasjert; møt politikarar og kommunetilsette med respekt og ver høfleg på same måte som du sjølv ønsker å bli møtt. Møta gir moglegheiter til å få fleire til å forstå saka sett frå rådet si side. Og hugs at det kan vere rådsmedlemmene som best kjenner til situasjonen for personar med funksjonsnedsetting i kommunen. Ver førebudd på å måtte ta opp igjen bodskapen mange gonger.

DET VIKTIGE NETTVERKET

Erfarne rådsmedlemmer vektlegg ofte nettverket sitt når vi spør om kva som er viktig i rådsarbeidet. Nettverket består blant anna av god kontakt med folk i kommuneadministrasjonen og kommunepolitikken, av god dialog med funksjonshemma sine organisasjonar og personar som har mykje innsikt og kunnskap om saker som angår rådet. Eit godt nettverk handlar om å bygge relasjonar, og det blir gjort over tid. Det handlar om å bli kjent med folk og å bygge gjensidig tillit.

+ TIL REFLEKSJON

Kva tenker du er innsatsen din for eit godt samarbeid i rådet?
Kva forventar du av andre?
Kor bevisst er du på måten du kommuniserer på?
Kva alliansar har du?
Korleis nyttar du nettverket ditt for å løyse oppgåver?

+ TEMAOMRÅDE SOM ER AKTUELLE FOR ARBEIDET I RÅDET

Kva saker i kommunen er aktuelle for personar med funksjonsnedsetting? Vi har lista opp nokre område nedanfor for å gi eit bilete av den breidda av saker som kan vere aktuelle.

Dette er ikkje ei utfyllende liste, men desse områda kan du lese meir om under kursopplegget på nett for kommunale råd for personar med funksjonsnedsetting.

Plan og budsjett

- At sentrale tema som gjeld likestilling for personar med funksjonsnedsetting kjem inn i plandokument slik at desse blir utgangspunkt for nærmare tiltak i dei årlege budsjetta i planperioden.

Universell utforming

- At universell utforming er grunnlaget for planlegging, utbygging og tiltak slik at personar med funksjonsnedsetting har dei same moglegheitene for deltaking og blir likestilt med andre.

Folkehelse

- At kommunen gjennom sitt totale folkehelsearbeid legg til rette for å inkludere mennesker med funksjonsnedsetting og kronisk sjukdom.

Desse er tema som omfattar alle dei andre temaområda på neste side:

Arbeid

■ At kommunen er ein god arbeidsgjevar som inkluderer personar med funksjonsnedsetting, og som oppfyller aktivitets- og forklaringsplikta som arbeidsgjevar. Det er også viktig med tilstrekkeleg tilrettelagte arbeidsplassar for dei som har behov for det.

Barnehage

■ At kommunen har eit inkluderande og tilgjengeleg barnehagetilbod for barn med funksjonsnedsettingar, og at tilbodet blir tilrettelagt ut frå barnet sine behov.

Skole

■ At alle barn får gå på sin nærskole slik at elevar med funksjonsnedsetting er med i fellesskapet med dei andre. Universell utforming og fysisk tilrettelegging samt tilrettelagt undervisning, spesialundervisning og praktisk bistand er viktig. Det må sikrast gode overgangar, til dømes frå barnehage til skole og frå barnetrinnet til ungdomstrinnet.

Bolig

■ At innbyggjarar med funksjonsnedsetting kan klare å etablere seg i eigen bustad som bidrar til trivsel, deltaking og sjølvstendige liv. Ved behov for tilgjengelege og tilpassa bustader må tilstrekkeleg og rett bistand bli gitt.

Fritid og sosiale aktivitetar

■ At innbyggjarar med funksjonsnedsetting blir gitt moglegheit til ei aktiv fritid med meningsfulle fritids-, kultur- og idrettsaktivitetar på lik line med andre. Tilgjenge og tilstrekkeleg assistanse er viktig.

■ At kommunen har ordning med ledsagarbevis.

Helse- og omsorgstenester

■ At kommunen har eit godt helsefremmande arbeid, samt koordinerte og heilskaplege tenester med godt samarbeid.

■ At kommunen har gode helsetenester med dei yrkesgruppene det er behov for samt habilitering, rehabilitering og tilbod innan psykisk helse.

■ At kommunen har gode omsorgstenester med personleg assistanse og praktisk bistand, brukarstyrt personleg assistanse (BPA) samt pårørandestøtte som omsorgsstønad, avlastning, opplæring og rettleiing.

■ At det blir gjort individuelle behovsvurderingar.

Familiar med funksjonshemma barn

■ At familiar med stort omsorgsansvar for barn med funksjonsnedsetting og alvorleg sjukdom får dei tenestene og den hjelpa dei treng, at dei blir gitt god informasjon og rettleiing og at det er sikra godt samarbeid mellom ulike instansar og sektorar.

Samferdsel

■ At innbyggjarar med funksjonsnedsetting kan ferdast på lik line med andre.

■ At kommunen sikrar universell utforming og ein god TT-tildelingspraksis samt tilstrekkeleg med parkeringsplassar og eit vedlikehold, også på vinteren

■ At tildeling av parkeringsløyve for forflytningshemma skjer i tråd med forskrift og rettleiar.

Vaksenopplæring

■ At kommunen gir god rettleiing til vaksne med funksjonsnedsetting om grunnskoleopplæring for vaksne og at det blir gitt eit godt tilpassa tilbod.

■ At spesialundervisning blir tilbydd elevar med behov for dette.

+ ORGANISASJONANE

Det er mange organisasjonar som organiserer personer med funksjonsnedsetting. Dei fleste er medlemmer i paraplyorganisasjonane

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO), Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) eller Unge funksjonshemmede.

KVA ER ROLLA TIL ORGANISASJONANE?

Organisasjonane som organiserer personar med funksjonsnedsetting er viktige kjelder til kunnskap om situasjonen til funksjonshemma i kommunen din. Derfor er det viktig for rådsmedlemmene å ha kontakt med organisasjonane og lytte til «kor skoen trykker». Til forskjell frå enkeltpersonar, har organisasjonane oppsamla erfaringar frå mange medlemmer gjerne over fleire år, og har derfor meir oversyn over vanlege utfordringar som bør gjerast noko med.

Organisasjonane har kompetanse om spørsmål rundt menneskerettar og likestilling for gruppene det kommunale rådet skal representere.

Organisasjonar som representerer personar med funksjonsnedsetting, har rett til å fremme forslag om medlemmer til rådet. Ta gjerne kontakt med fylkes-FFO eller SAFO-regionen for meir informasjon om dette. FFO og SAFO gir også opplæring i vervet som rådsmedlem og har dialog med rådsmedlemmer. Ofte er dette opplæring og konferansar om ulike tema.

FFO og SAFO nasjonalt har kontakt med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) som forvaltar og gir rettleiing i regelverket rundt kommunale råd.

FFO

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon har 87 medlemsorganisasjonar, og har fylkeslag. Du finn kontaktinformasjon på nettsidene til FFO. Desse representerer heile spekteret av personar med kroniske sjukdommar, funksjonshemming og deira pårørande.

SAFO

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner sine medlemsorganisasjonar er Norges Handikapforbund, Norges Handikapforbunds Ungdom Norsk Forbund for Utviklingshemmede og Foreningen Norges Døvblinde. SAFO har ni regionar. Du finn kontaktinformasjon på nettsidene til SAFO.

UNGE FUNKSJONSHEMMEDE

Unge Funksjonshemmede har 38 medlemsorganisasjonar og organiserer grupperingar av ungdom med funksjonshemming og kronisk sykdom. Unge funksjonshemmede er kun organisert med nasjonalledd. Meir om Unge funksjonshemmede på deira nettsider

OPPLÆRING OG RETTLEIING

OPPLÆRINGA I ORGANISASJONANE

Organisasjonane har etablert ei opplæring for deg som rådsmedlem. Opplæringa omhandlar det same som er omtalt i dette heftet, men har meir utdjuping og nokre fleire tema. Du kan bruke dei utdjupande temaene som «oppslagsverk» når du jobbar med ulike saker i rådet.

Du kan gå igjennom organisasjonane si opplæring på nett på eiga hand, og du kan spørre FFO og SAFO om dei har opplæring i gruppe.

Opplæringa finn du på paraplyorganisasjonane sine nettsider.

FFO og SAFO i fylket har også anna relevant opplæring. Den kan vere eit supplement til den spesifikke opplæringa for medlemmene i kommunale råd. Sjekk også ut eigne kurs om korleis jobbe med FN-konvensjonen CRPD i kommunale råd.

KS SITT FOLKEVALTPROGRAM

Kommunesektorens organisasjon, KS, har tilbud til alle kommunar og fylkeskommunar om eit program for dei direktevalte i kommunestyra, kommunedelsutvala og fylkestinga. Også kommunedirektøren med si

leiargruppe er målgruppa for programmet. Som rådsmedlem er du ikkje direkte valt av innbyggjarane sjølv om du er folkevalt. Basisopplæringa for folkevalte skjer som oftast tidleg etter valet. Roller og rolleforståinga er eit av dei sentrale temaene i dette programmet. KS har utarbeidd eit eige opplegg for dei obligatoriske råda som kommunane og fylkeskommunane kan nytte sjølv. Dette opplegget tar for seg kommunen eller fylkeskommunen sine oppgåver og ansvar, råda sin plass og di rolle som rådsmedlem. Dette kan de bestille gjennom rådssekretæren.

EIN NYTTIG RETTLEIAR FRÅ BUFDIR

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har laga ein rettleiar til deg som rådsrepresentant og til sekretariatet for rådet. I rettleiaren er det informasjon om regelverket og tips til korleis råda kan arbeide. Rettleiaren finn de på Bufdir sine nettsider.

STATSFORVALTARANE

Det er til slutt nyttig å vite at statsforvaltarane gir tolking av regelverket rundt råda når det er kommunar og fylkeskommunar som stiller spørsmålet om korleis regelverket kan forståast.

NOTATER

Scan koden for å finne den digitale versjonen av heftet.